

DUURZAAMHEID IN DE CULTURELE SECTOR

Column

Instrument

Nieuwsbericht

Praktijkvoorbeeld

Interview

Vlaanderen
is duurzaam ondernemen

Kan cultuur de wereld redden?

“Ik heb niet geslapen vannacht, duidelijke taal. Ik heb het eerste wat ik schreef terug nagelezen vannacht. Er staat dat in het licht van ons huidige groei-economisch model onze wereld eindig is. Er staat dat ons westers ontwikkelingsmodel, hoe verleidelijk ook, onmogelijk veralgemeend kan worden naar de totale wereldbevolking en dus fundamenteel ondemocratisch is! Dat als wij dit veeleer ethisch probleem willen aanpakken en streven naar een instandhouding van onze natuurlijke rijkdommen en een gelijke toegang daartoe voor iedereen, onze opdracht hier duidelijk is: niet meer groeien, kleiner worden.”

Benjamin Verdonck

2010. Kunstenaar Benjamin Verdonck sluit het Theaterfestival af met [zijn State of the Union](#), gevolgd door een ongemakkelijke stilte in de zaal. Zijn nogal filosofische betoog voor ‘een actieve medewerking van de podiumkunsten aan een transitie naar rechtvaardige duurzaamheid’, smeedt hij eerder die week in de vuilbak. In ruil kwam, recht uit het hart, een onverbloemde kreet voor actie. **En hij is niet de enige.**

Ook kunstenaars en culturele spelers beseffen dat de houdbaarheid van de wereld beperkt is. Wat eerst begon met voorzichtige, geïsoleerde artistieke interventies, wordt vandaag steeds meer vertaald in duidelijke stellingnames en thematische acties. De cultuursector, een verzamelnaam voor de kunsten, erfgoed en sociaal-culturele sector, beseft dat een transitiebeweging noodzakelijk is en dat hun bijdrage misschien niet zo klein is als ze oorspronkelijk zelf geloofden.

“Sustainability is the art of living well, within the ecological limits of a finite planet. Art is more than an instrument in this process. It’s the nature of it.”
Prof. Tim Jackson

Pulse Transitienetwerk Cultuur is vanuit deze duurzame reflex gegroeid. Cultuurspelers met een ‘sense of urgency’ besloten de handen in elkaar te slaan en de krachten te bundelen in een netwerk. Pulse is de ontmoetingsplek voor duurzame cultuur. Het brengt transitie-innovators en beginnelingen samen en probeert het duurzame handelen op die manier te versterken.

Met een jaarlijkse, thematische trefdag en praktijktrajecten wordt er op grotere schaal expertise gedeeld. Pulse wil zo de sector ondersteunen in de verduurzaming van de eigen praktijk, maar anderszids ook bewustwording creëren rond de meer algemene rol van cultuur in de transitie naar een rechtvaardige, duurzame samenleving.

Elke De Beukelaer is coördinator van Pulse Transitienetwerk Cultuur. Volg Pulse op www.pulsenetwerk.be of facebook.com/pulsenetwerk

DUURZAAMHEID IN DE
CULTURELE SECTOR

MVO
VLAANDEREN

KENNISCENTRUM DUURZAAM
ONDERNEMEN

“Als het aan onze marketingafdeling ligt, vergroten ze elke ecologische ingreep uit. Ik hou dit tegen, want ecologisch moet je zijn, niet verkopen.”

Marc Vrebos, AB

Ondanks de groeiende beweging in het culturele veld, rijst vaak de vraag waarom de culturele sector zo weinig naar buiten komt met de duurzame inspanningen die hij doet, “Bedrijven doen dat toch ook?!” Er heerst een soort van bescheidenheid, een overtuiging dat je eerst in eigen boezem moet kijken alvorens anderen de les te spellen.

Cultuur wil wakker schudden en spiegelen, maar laat oplossingen aan anderen over, zo lijkt het wel. Het klopt dat duurzaamheid maar bij een aantal de weg vindt naar publiekswerking en externe communicatie. Noem het een algemene allergie voor greenwashing. Deze houding geeft de sector de nodige integriteit, maar komt niet altijd ten goede van zijn mandaat in het bredere maatschappelijke debat.

Toch verandert er wat. Het besef wordt groter dat cultuur kan laten proeven van alternatieven en leerprocessen in gang kan zetten. Getuige het groeiend aantal thematische evenementen in kunstencentra, vormingsinstellingen, verenigingen en musea.

Zo brengt [het Burning Ice-festival](#) in het Brusselse Kaaitheater al jaren wetenschappers, kunstenaars en theoretici samen rond transitie en zet het bewust in op dit soort van sectoroverschrijdende kruisbestuivingen.

Het sociaal-cultureel werk beschikt dan weer over een waaier aan innovatieve methodieken die noodzakelijk zijn in dit soort veranderingsprocessen en via cultureel erfgoed komen we terug in aanraking met gebruiken, productiemethoden en ambachten die we lange tijd als voorbijgestreefd beschouwden, maar waarvan we moeten toegeven dat ze misschien wel de toekomst zijn.

Nu nog af geraken van die bescheidenheid

Cultuur kan en wil geen wetenschap zijn. Cultuur wil prikkelen, delen, reflecteren, amuseren, ervaren, verruimen en ook verzachten. We weten dat transitie bewustzijn en gedragsverandering vraagt. Wel, laat dat nu net de kracht zijn van cultuur: de samenleving een spiegel voorhouden, het verbeelden van alternatieven en het samen zoeken naar manieren om deze alternatieven te vertalen voor u en ik.

De vraag is niet ‘of’ cultuur de wereld kan redden, maar ‘hoe’ we die wereld gaan redden. Theoretici zeggen al langer dat cultuur een noodzakelijke speler is in duurzame ontwikkeling, dat het zelfs evenwaardig is aan de economische en sociale peiler van duurzaamheid. Dat besef lijkt eindelijk ook in de sector zelf door te dringen. Nu nog die bescheidenheid kwijtraken.

“Van het moment dat er geroezemoes is in de samenleving, zijn we goed bezig.”
Jef Van Eyck, Vormingplus Kempen

Wat de cultuursector aan duurzaamheidsinspanningen doet en wat andere sectoren hiervan kunnen leren

Is de cultuursector bezig met MVO en duurzaamheid? MVO Vlaanderen trok op onderzoek. Uit bevragingen en de schaarse informatie die beschikbaar is, blijkt dat cultuurorganisaties wel degelijk duurzaamheidsinspanningen leveren. En hoewel er meer inzicht wenselijk is, ogen de eerste conclusies hoopgevend. Ongetwijfeld leerrijk ook voor andere sectoren, profit én non-profit.

Acht conclusies over duurzaamheidsinspanningen in de culturele sector:

- Concert- en eventzalen hebben nog progressiemarge wat betreft isolatie en andere energiebesparende maatregelen.
- De intrede van herbruikbare bekertjes stijgt, wat de afvalberg doet verminderen.
- Het hergebruik van regenwater voor sanitair is een opportuniteit, voor factuur en milieu.
- Het vervoer van en naar concerten heeft een groot aandeel in de ecologische voetafdruk. Een betere bereikbaarheid met het openbaar vervoer is dus noodzakelijk.
- Eco-teams doen duurzaamheid leven in de organisatie.
- Ecologie staat los van marketing. Het is een kwestie van verantwoordelijkheid opnemen, maar de rol van 'bewustmaker' kan nog groeien.
- Geld mag geen thema zijn als er een terugverdieneffect aan de investering gekoppeld is.
- De culturele sector is vragende partij voor begeleiding en advies.

(Bron: Thesis Duurzame Muziekpodia, Onderzoek Fietsen door het kunstenveld naar morgen, Onderzoek Green Track Antwerpen rond Mobiliteit)

In detail

Energie

- De sterkst ecologisch actieve zalen zijn de organisaties die beroep deden op zowel een intensieve milieucoaching als op de uitvoering van meervoudige energiescans. Muziekpodia kunnen dan ook best te rade gaan bij deskundige coachingsorganisaties.
- De stelling dat ecologie duur is, blijkt een dogma te zijn. Het wordt misschien ook wel al te vaak als excuus gebruikt. Ecologie betekent echter niet alleen besparen op energie, maar ook op de energiefactuur.
- Een concertzaal moet actief durven onderhandelen met betrokken energieleveranciers en technische ondernemingen.
- Muziekpodia kunnen hun expertise ook delen met elkaar. Die organisaties die reeds een stevige ecologische werking hebben ontwikkeld, zouden hun expertise beschikbaar moeten stellen voor anderen.

Recyclage

- Herbruikbare of recycleerbare bekertjes kunnen de grote hoeveelheid restafval na een concert aanzienlijk verkleinen.
- Een consequent beleid kan het papierverbruik sterk terugdringen.
- Hergebruik van regenwater is de grootste aanbeveling. Enkele concertzalen geven al het goede voorbeeld door drinkbaar spelwater te vervangen door regenwater.

Mobiliteit

- Muziekpodia kunnen een actieve rol spelen in het promoten van auto-alternatieven. Uit onderzoek blijkt dat vervoer van en naar concerten verantwoordelijk is voor een groot aandeel in de ecologische voetafdruk van concertzalen.

- Muziekpodia kunnen mensen bewegen tot het thuislaten van de auto door het aanbieden van alternatieven en het belonen van ecologisch vriendelijke vervoerskeuzes.
- Bij de automobilisten is carpoolen wel goed ingeburgerd. In Antwerpen zat bijvoorbeeld 63% met twee of meer personen in de wagen. Bijna de helft van deze groep is bereid om over te stappen op openbaar vervoer als de uren van het programma aangepast zouden worden aan deze van De Lijn.
- Aan de fietsinfrastructuur is nog werk. Bijvoorbeeld in Antwerpen kon 60% van de fietsers zijn fiets niet stallen aan de culturele instelling.

Interne werking

- Een intensieve coaching van buitenaf blijkt succesvol in het creëren van een duurzame werking, maar is niet voldoende om het voortbestaan van die werking te garanderen.
- Het is belangrijk met werkgroepen te werken die bestaan uit werknemers van de organisatie zelf. Eco-teams geven hierop het beste antwoord.
- Muziekpodia kunnen ook leren van elkaar. Uit dit onderzoek blijkt dat slechts weinige op de hoogte zijn van de manier waarop andere organisaties ecologisch werken.

Publiekswerking

- Muziekpodia lijken zich sterk te distantiëren van een 'ecologisch imago', als zijnde een marketing-gimmick. Voor hen staat ecologie los van marketing, het is een kwestie van verantwoordelijkheid opnemen ten opzichte van de maatschappij.
- Dat muziekpodia beweren maatschappelijk verantwoordelijk te zijn, wijst op een doordachte ingesteldheid. Toch houdt maatschappelijke verantwoordelijkheid meer in dan alleen het toepassen van het juiste gedrag. Maatschappelijke verantwoordelijkheid verwijst ook naar een gedeelde plicht, het zorgen voor 'die ander' uit de maatschappij. In dit opzicht kunnen muziekpodia nog heel wat leren.

Ecologie kost geld

- Vooral een gebrek aan geld vormt een beperking voor duurzame investeringen. Wel is iedereen het erover eens dat geld geen barrière mag vormen om kleine inspanningen te doen en dat er een terugverdienelement aan gekoppeld is.

Andere conclusies

- Er bestaan geen belemmeringen om een ecologisch duurzame werking te integreren.
- Maken meer inspanningen moeilijker: gebrek aan informatie, financiële middelen, tijd, praktische zaken, personeel en medewerkers, en samenwerking.
- Er is niet voldoende informatie op maat en er is nood aan goed werkende praktijkvoorbeelden.
- Het gebrek aan samenwerking wordt wel eens geweten aan de specifieke planning van elke organisatie en het gebrek aan een (overkoepelende) trekker.
- De artistieke vrijheid kan een belemmering vormen voor een volledig duurzame kunstenpraktijk.

Tot daar enkele conclusies. Toch is er nood aan meer inzicht in de rol die de cultuursector kan spelen in het (aanzetten tot) verduurzamen.

Hebt u interessante info over duurzaamheid in de cultuursector die u met ons wil delen? Of wilt u meedoen aan een publieksonderzoek door bij uw stakeholders na te gaan of ze willen weten wat u doet en of ze dit belangrijk vinden? [Laat het ons weten.](#)

Meer info:

[Thesis Duurzame Muziekpodia](#)

[Onderzoek Fietsen door het kunstenveld naar morgen](#)

[Onderzoek Green Track Antwerpen rond Mobiliteit](#)

Duurzaam aankopen was een tijdsinvestering

Het Bos, een nieuw kunstencentrum en gekend als voormalig Scheld'apen, huist sinds vorig jaar midden in stad Antwerpen. De organisatie ontwikkelde een artistiek huis waar ruimte is voor podium en creatie, maar ook voor festivals, conferenties en tal van voedsel- en kookprojecten. De frisse start betekende een kans om de interne keuken te herbekijken. Letterlijk en figuurlijk. Vlees werd van de kaart geschrapt voor het personeel, de dranken in de bar zouden voortaan allemaal bio en verantwoord geproduceerd zijn. "Alleen vonden we de leveranciers niet zomaar", vertelt **Het Bos**-medewerker Tile Vos.

Scheld'apen stond in de omstreken bekend als een duurzame culturele organisatie. Die lijn trok **Het Bos** waar mogelijk nog feller door: "Als jeugdcentrum en gesubsidieerde cultuurorganisatie vinden we het onze plicht om verantwoord om te gaan met geld en met het milieu. We vinden dat nodig, relevant en belangrijk. Na vijftien jaar verhuisden we van buiten de stad naar het stadscentrum. Het was voor ons het ideale moment om enkele dingen te veranderen."

Eigen biobier

"We besloten dat alle drank in de bar voortaan bio en verantwoord geproduceerd moest zijn. Alleen vonden we geen brouwer die dat assortiment kon leveren. We moesten dus op zoek naar een alternatief. **Zo kwamen we op het idee om ons eigen bier te laten brouwen.** We contacteerden een kleine brouwerij in Belsele en zij hebben met ons twee Bosbieren geproduceerd, een trippel en een hobbier. We hebben ook een biopils op tap. Het ecologische verantwoord fruitsap komt van een producent uit Nijlen. Af en toe kunnen we ook een lot kopen van sap dat van mensen hun eigen bomen komt. Een verschillend aanbod dus, wat ook om puzzelwerk vraagt om tot een goed assortiment te komen. Gelukkig vinden onze bezoekers dat niet erg."

Vegetarische keuken en 'oud' brood

"Samen met onze medewerkers besloten we om geen vlees meer aan te kopen. Onze kaart is dus volledig vegetarisch. **We kopen geregeld lokaal aan, maar we halen ook bioproducten bij de supermarkt.** Daarnaast werken we samen met andere organisaties, zoals [Velt](#) (Vereniging Ecologisch Leven en Tuinieren, red.) en [vzw De Beek](#) (Antwerps voedselbewegingcollectief, red.). Een keer per week halen we bij een bakker biobrood dat te oud is om te verkopen. Wij eten daar nog een week van."

"Veel inbreng in de ecologische bouw van ons pand hadden we niet, aangezien stad Antwerpen daarvoor verantwoordelijk was. We hebben er wel steeds op gehamerd dat het goed geïsoleerd moest zijn. We beschikken ook over intelligente verlichting met sensoren en de laatste generatie TL-lampen. Ook de ventilatie en de verwarming werkt met sensoren. **Het interieur bestaat veelal uit hergebruikt materiaal en gekregen stukken.** We probeerden onze visie zo ver mogelijk door te trekken. Tot het kuis-materiaal toe. Maar als er eens ergens een niet-ecologisch product opduikt, dan gaan we daar niet over discussiëren."

Eigen manier, duidelijke keuze

"**Vroeger konden we voor alles terecht bij één leverancier, nu zijn dat er drie of vier.** Dat vraagt iets meer coördinatie. Toch is het niet onoverkomelijk. Het effect op onze prijzen? Die bleven zo goed als hetzelfde. Dat kunnen we waarmaken omdat we rechtstreeks met producenten onderhandelen. Die moesten we wel eerst vinden en dat was een tijdsinvestering. Gelukkig is er nooit discussie geweest over onze beslissing om onze duurzaamheidsinspanningen op te drijven. Ook niet met externen. Volgens mij is dat te danken aan de manier waarop we ermee omgaan. We gaan zeker niet belerend doen. Op een gewone manier laten we zien hoe je ook duurzaam kunt werken; dat het mogelijk is. Dat verhaal willen we blijven brengen. Het is een duidelijke keuze, want het maakt deel uit van het grotere geheel. We geloven heel sterk in deze strategie", besluit Tile Vos.

Het Amsterdamse Koninklijk Concertgebouw zette duurzame stappen

Dankzij het advies van The Green Quest voert [Het Koninklijk Concertgebouw](#) zijn duurzaamheidsplannen verder op. Twee doelstellingen waren de aanjagers die voor de versnelling zorgden sinds 2013: 57 procent reductie van de CO₂-uitstoot en minimaal 20 procent minder voedselverspilling in de komende vijf jaar.

“De adviezen van The Green Quest hebben ons fantastisch geholpen, mee door de BankGiro Loterij hebben we al drie van de tien adviezen kunnen doorvoeren.”
Gea Zantinge, zakelijk directeur

The Green Quest is een initiatief van Het Financieele Dagblad en BNR Nieuwsradio. Ze gaan op zoek naar oplossingen om duurzamer te ondernemen. Naast het St. Elisabeth Ziekenhuis in Tilburg, vervoersbedrijf Arriva, FrieslandCampina en ABN AMRO, hielpen ze ook het Concertgebouw in Amsterdam om meer profijt uit duurzaamheid te halen.

De BankGiro Loterij werd namelijk tot jubileumpartner benoemd en stelde 500.000 euro per jaar beschikbaar om onder andere de duurzaamheidsdoelstellingen te realiseren.

Verbeteren van klimaatsysteem

Het adviesrapport van The Green Quest bevatte een prioriteitenlijstje, waaronder het advies om te werken aan de bewustwording van de medewerkers, het verbeteren of zelfs vervangen van het klimaatsysteem en het mogelijk toepassen van ledverlichting in kroonluchters. Een uitdaging volgens Zantinge, want de monumentale status van het gebouw bemoeilijkte de implementatie van een nieuw klimaatsysteem. Toch zette de culturele instelling door om de huidige systemen te verbeteren.

Wat de bewustwording van de medewerkers betreft, maakte Het Concertgebouw grote vooruitgang. **“We vroegen alle medewerkers om alleen of in groepen na te denken over duurzaamheid. Simpele dingen als ‘het licht uitdoen’ of ‘dubbelzijdig printen’, zijn nu de normaalste zaak van de**

wereld”, aldus Zantinge. Elke afdeling kreeg overigens een ambassadeur. Zij komen periodiek samen om na te denken over duurzame oplossingen.

Enthousiasme culturele sector

Ledverlichting voorzien in de verschillende zalen bleek na een test geen succes. Toch kon Het Concertgebouw voor een flinke energiereductie zorgen dankzij ledlichten in bepaalde kroonluchters. De som van deze duurzaamheidsinspanningen zorgde voor enthousiasme bij andere culturele organisaties. Sinds 2013 komen verantwoordelijke van de technische dienst van de Amsterdamse theaters bijeen om ideeën uit te wisselen.

In de toekomst zal Het Concertgebouw ook de andere adviezen van The Green Quest toetsen op haalbaarheid. Zakelijk directeur Gea Zantinge roept daarnaast de bezoekers op om ook hun steentje bij te dragen door met het openbaar vervoer te komen.

RATAPLAN laat publiek elektriciteit opwekken tijdens concerten

Van april tot december organiseert [het Antwerpse pleinhuis Zermatt](#), in samenwerking met [kunstencentrum Rataplan](#), de 12-Volt Sessies. Samen met verschillende partners ontwikkelden zij een concert-tour in Borgerhout waarbij er uitsluitend gebruik wordt gemaakt van groene stroom. Via een speciaal ontworpen fiets moeten de toeschouwers het concert voeden met elektriciteit. “Valt de stroom uit, dan is het aan het publiek om het concert nieuw leven in te blazen”, vertelt Raf Schroons van Rataplan.

De 12-Volt Sessies vinden maandelijks plaats op verschillende locaties in Borgerhout. De bedoeling is om door middel van kunst jongeren bewust te maken van hun energiegebruik. “Borgerhout is een heel diverse buurt. De jongeren hebben vaak veel aan hun hoofd. Bewust omgaan met ecologie hoort daar meestal niet bij. Daar proberen we met deze concerttour iets aan te doen.”

Trappen voor muziek

Een concert zonder elektriciteit is vandaag haast ondenkbaar. Stroom voor versterking, belichting en instrumenten is noodzakelijk.

“En voor die nodige stroom zal het publiek moeten zorgen. Samen met [vzw Steunpunt Tewerkstelling](#) ontwierpen we hiervoor een fiets. Zij maakten het frame

en systeem op maat, wij recycleerden zelf onderdelen van fietsen, zoals tandwielen en trapassen. Het duurde even voor de puzzel klopte, maar het resultaat is geslaagd. Tijdens de concerten plaatsen we ook een scherm, zodat het publiek mee kan volgen hoeveel stroom ze opwekken bij het trappen. Er mag wat competitie bij komen kijken.”

Muziek aangepast aan setting

De programmatie van de 12-Volt Sessies is aangepast op maat van de buurt waar ze plaatsvinden. “**We willen vooral jonge lokale artiesten de kans geven om zich te tonen.** Het muziekgenre? We programmeren voornamelijk hiphop en urban, maar voorzien ook slam poetry en een bluesband. We dagen de artiesten trouwens uit om hun repertoire aan te passen om zo hun stroomgebruik te beperken. Daarnaast organiseren we in de zomer een groot festival. De focus zal er nog sterker liggen op het ecologische aspect. Sowieso kiezen we altijd voor catering met streekproducten en vermijden we wegwerpmateriaal.”

Rataplan kreeg eerder een [Green Track certificaat](#), koopt aan bij wereldwinkels en verplaatst zich met Cambio of de fiets.

Foto's: www.marius.be

Wij doen vooral inspanningen en praten er niet te veel over

Waas Gramser is samen met Kris Van Trier het gezicht van toneelgezelschap Comp.Marius. Ze maken in binnen- en buitenland naam door hun typerende openluchtvoorstellingen. Dat ze ook hun producties bedenken vanuit modulaire containers, hun eigen tribune bouwden uit inlands hout en het publiek verwennen met lokale producten, dat is minder geweten. Een bewuste keuze, zo blijkt.

In 1998, zeven jaar na de eerste voorstellingen, besloten Waas Gramser en Kris Van Trier om voortaan bij daglicht te spelen, zonder versterking of veel technische snufjes.

“De beslissing om op straat te gaan spelen, maakten we in een bui van vrolijke rebellie tegen de gevestigde instituten”, vertelt Waas. “Door alle jaren heen zijn we bij dat concept gebleven. Tot twee keer toe verbouwden we een oude circustribune. Toen die helemaal versleten was, stonden we voor de keuze om opnieuw in

een zaal te gaan spelen of gewoon onze eigen tribune te ontwerpen en te bouwen.

We kozen voor het laatste. Met inlands en onbehandeld hout gingen we aan de slag. De bruikbare restanten van de oude tribune recupereerden we voor een openluchtbibliotheek en als wisselstukken. Ondertussen legden we al een hele stock aan, geordend volgens soort en dikte.”

Maximum gebruik buitenruimte

“Vorig jaar besloten we om nog een stap verder te gaan door ons kantoor in enkele gebruikte containers te vestigen. Daarmee wilden we het principe van ‘een minimum aan privéruimte en een maximum aan openbare ruimte’ kracht bijzetten. Als openluchtgezelschap was dit dan ook een logische volgende stap.

In de haven van Antwerpen bekeken we meerdere malen bruikbare containers. We maakten er uiteindelijk een modulaire constructie van, waardoor er niets verankerd is in de grond en we zo achteraf niets achterlaten. Dat was een groot aandachtspunt bij de constructie en de inkleding ervan. Ook daarvoor gebruikten we inlandse berk en eik uit duurzaam bosbeheer. Die behandelden we met natuurlijke oliën.

Voor de verlichting kozen we voor de nieuwste generatie TL-lampen. Die verliezen slechts 1% warmte. Veel verlichting hebben we ook niet nodig, want er zijn veel ramen. Met daglicht hebben we vaak genoeg. De isolatie? We gebruikten vlaswol en we verwarmen de ruimte met drie kleine verwarmingselementen. Een passief-container is het nog niet. We zouden graag zonnepanelen installeren, maar daarvoor zoeken we geld en gaan we nog in gesprek met Green Track.

Bezoek de
website van
[Comp. Marius.](#)

De constructie zal drie jaar in het Middelheimpark in Antwerpen staan. Daarna loopt dat contract af en gaan we op zoek naar een nieuwe gastheer die niet noodzakelijk uit het Antwerpse moet zijn.”

Lof voor zelfgemaakte kostuums

“De kostuums maken we altijd met bestaande materialen. Dat gaat soms heel ver. We recycleerden zelfs al hoezen van matrassen. En hoewel we er niet mee te koop lopen, krijgen we altijd veel lof voor onze designs. Het is een beetje onze aanpak. We laten liever het publiek zelf die dingen ontdekken.

Zoals het eten en drinken dat we aanbieden. **We gebruiken altijd lokale producten**, of we nu in België spelen of in het Zuiden van Frankrijk. Onze kok gaat steeds mee op toernee en voert de gesprekken met de lokale leveranciers.

Bij de planning van onze toernee zoeken we altijd naar plaatsen waar we drie of vier keer kunnen spelen. We zorgen ervoor dat de routes naadloos op elkaar aansluiten. Zo kunnen we de reiskosten delen onder de verschillende organisatoren, wat uiteraard ook voor hen economisch voordelig is.

Ten slotte blijven onze stukken ook jarenlang op het repertoire van ons gezelschap staan en maken we daarmee hetzelfde statement: het is niet omdat iets niet nieuw meer is, dat je het moet weggooien.”

Blijkbaar nood aan frisse blik

“Hoe de organisatoren onze aanpak ontvangen? Als je naar de kosten-baten kijkt, is onze voorstelling oninteressant. Op onze tribune kunnen er slechts 250 mensen plaatsnemen - en die zit stevast vol. Maar ik denk dat het voor de organisatoren een kans is om hun eigen organisatie eens in vraag te stellen. In hoeverre hebben ze nood aan een bestaande infrastructuur? In welke mate kunnen ze die verlaten? **We geven hen een frisse kijk op hoe het ook anders kan.**

Dat geldt ook voor het publiek. We proberen om ze hun omgeving te laten herontdekken. De reacties zijn hoopgevend. Zij pikken onze inspanningen op en zien het als een soort engagement dat de dagelijkse routine overstijgt en de geëffende paden durft verlaten. We geven hen geesting om oog te hebben voor een duurzamer leven.”

“We zijn ervan overtuigd dat spreken over duurzaamheid niet altijd helpt. Mensen willen praktijkvoorbeelden zien. Dat werkt drempelverlagend en inspirerend.”

Net daarom zijn we zo voorzichtig om met onze duurzaamheidsinspanningen naar buiten te komen. **Er wordt veel over gesproken en te weinig gedaan.** Wij willen dus vooral doen en een voorbeeld stellen. Zo hopen we te zorgen voor een verdieping en verbreding. Al is die professionalisering alleen maar mogelijk als er ook meer ondersteuning komt. Er is een gebrek aan subsidies voor alternatieve praktijken.”

CC Strombeek Grimbergen ziet cultuur als transitie-motor naar duurzame samenleving

Veertig jaar lang programmeerde het Cultuurcentrum Strombeek Grimbergen enkel 'wat goede kunst is'. Wim Meert vond het bij zijn intrede als nieuwe directeur tijd voor een duurzame wending. "Ik was een groot voorstander om MVO te implementeren in heel onze werking. Intern, maar ook naar onze programmatie toe."

**cultuurcentrum
strombeek
grimbergen**

Elke maatregel die het Cultuurcentrum Strombeek Grimbergen neemt, toetsen ze nu aan de drie P's. "Het is gegroeid vanuit mijn persoonlijke overtuiging. De samenleving fungeert in mijn ogen niet op een duurzame manier. De top-downaanpak werkt onvoldoende. Als cultuurorganisatie kun je een voorbeeld stellen hoe bottom-up wel kan werken. We pasten daar onze missie, visie en strategische doelstellingen op aan."

Opstart ecoteam

Het Cultuurcentrum Strombeek Grimbergen riep een ecoteam in het leven. Daarvoor lieten ze zich een jaar lang begeleiden door Ecolife. "Op die manier wilden we duurzaamheid in onze interne werking stimuleren. Zij komen samen om na te denken over een optimaler energieverbruik, duurzame mobiliteit, fairtrade catering, enzoverder. We proberen onze duurzame insteek op alle vlakken door te trekken. Dat gaat natuurlijk niet zonder slag of stoot. Het werk dat het met zich mee-

brengt, komt bovenop de normale taken. Soms is dat dus wel wat trekken en sleuren. De eerste prioriteit van een cultuurorganisatie is natuurlijk om je werking draaiende te houden. Dan pas komen de andere punten."

Publiek prikkelen

De core business blijft voor Wim Meert het aanbieden van een kwalitatief cultuurprogramma. "Maar je kunt op een verschillende manier kunst en cultuur aanbieden aan je publiek. Wij proberen ze een nieuw toekomstperspectief te bieden. Heel beeldend, soms humoristisch, dan weer confronterend. We merken dat het toch iets losmaakt bij de mensen. Nu loopt er bijvoorbeeld Art Eco, een tentoonstelling over architectuur en ecologie. Het zet onze bezoekers aan tot nadenken. Dat is wat we willen doen. We reiken geen concrete oplossingen aan, maar kaarten wel enkele vragen aan en bieden perspectief."

Naast de exposities programmeert het Cultuurcentrum Strombeek Grimbergen ook losse evenementen. "We ondersteunen initiatieven als het Repair Café, LETS Café en Swishing. We voeren promotie voor deze organisaties en geven hen een ruimte."

Daarnaast vinden er ook workshops plaats, zoals een workshop tuinmeubilair maken uit gerecycleerd hout. De reacties hierop zijn heel positief. We zitten momenteel op onze maximumcapaciteit voor deze workshop. Je ziet de interesse trouwens niet alleen bij het publiek groeien. We maken ook iets los bij het gemeentelijk bestuur. Zij gaan nu bijvoorbeeld een bloemenweide

inzaaien, waar ze vroeger voor gras kozen dat ze wekelijks moesten afrijden."

Toch voorzichtig communiceren

Ondanks alle inspirerende inspanningen die het Cultuurcentrum Strombeek Grimbergen onderneemt, liet Wim Meert zich adviseren om hierover voorzichtig te communiceren. "We gaan zeker niet een grote ecovlag op onze toren zetten. Ik vind dat ook niet nodig. Als we een tentoonstelling rond ecologie programmeren, dan zegt dat genoeg over onze visie. En beweren dat je honderd procent duurzaam onderneemt, dat is gewoonweg niet realistisch. Daarom zijn we voorzichtig in onze communicatie."

Evenementen Curieus ademen duurzaamheid

Curieus noemt zich een **progressieve, moderne en dynamische sociaal-culturele vereniging voor volwassenen. En of duurzaamheid in hun DNA ingebakken zit. Drie jaar geleden startten ze met Belbos de eerste inzamelactie voor oude gsm's. De opbrengst gaat naar de aanplanting van vijf hectare nieuw bos in Vlaanderen. Met de lancering van deelstickertjes op brievenbussen willen ze burens aanzetten tot delen van huisraad en tuingerief. Verder gaan ze er prat op dat hun evenementen makkelijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. Daar een drankje bestellen kan met herbruikbare drankjetons.**

Wereldwijd wordt **slechts 1 procent van alle gsm's gerecycleerd**, terwijl deze barstensvol kostbare metalen zitten. Een cijfer dat Curieus aanzette tot nadenken over een actieplan. "Het is een beschamend laag aantal", zegt An Pauwels van Curieus. "Blijkbaar vinden de mensen de weg niet naar de klassieke recyclekanalen, zoals een containerpark. Daarom staken we de koppen bij elkaar. We spoorden onze vrijwilligers aan om oude gsm's in te zamelen, want ze zijn werkelijk een goudmijn aan materialen. Natuurlijk hadden we een verhaal nodig om mensen te overtuigen om hun

oude gsm in te leveren. We gingen een samenwerking aan met Recupel-erkende bedrijven, zodat we het recyclageproces zelf kunnen opvolgen. En voor elke ingeleverde gsm planten we een boom aan."

Voorbeeld neergezet

De eerste inzamelactie van Belbos was een succes. Curieus haalde met hun actie 9.600 oude gsm's op, waarmee ze 10.000 bomen konden planten. "De tweede editie loopt momenteel. De cijfers zijn voorlopig lager dan onze eerste actie, maar dat vinden we niet zo erg. Twee jaar geleden waren we de eerste, nu zijn er meer spelers op de markt. We effenden het pad en dat is belangrijk. We merken dat almaar meer mensen zich bewust worden van het probleem. Daar gaat het bij ons om. Het aantal ingezamelde oude gsm's is niet het belangrijkste, wel de bewustwording."

Evenementen met tijd voor diepgang

Het [Festival van de Gelijkheid](#) is een groot Curieus-evenement waarbij ze hokjesdenken willen doorbreken. Twee dagen en vier

nachten lang staan gelijkheid, vrijheid en verbondenheid centraal. "En dit event ademt duurzaamheid. We organiseren expo's, debatten, documentaires, een geefplein, een ruilbeurs, noem maar op. De debatten gaan dan bijvoorbeeld over ethisch ondernemen, duurzaam bankieren en duurzame energie.

We brengen deze thema's op **een laagdrempelige manier**, zonder dat het gemakkelijk entertainment wordt. We merken dat mensen op zoek zijn naar inhoudelijk voer over deze thema's. We nemen er dus onze tijd voor. Een debat kan gerust een uur duren. Onze gasten krijgen de tijd om te vertellen, wat vaak niet het geval is tijdens tv-interviews.

Of we rekening houden met **de locatie**? Het festival vindt plaats in de Vooruit in Gent. Zij zitten op dezelfde lijn als ons. Ze gebruiken gerecycleerde bekertjes, de catering is duurzaam. We kiezen altijd heel bewust onze partners uit. Ze moeten dezelfde waarden uitdragen en een duurzame maatschappij voor ogen hebben. Onze mediapartner is bijvoorbeeld MO Magazine."

Carpoolselfie = gratis parkeerticket
Curieus let erop dat al hun evenementen met het openbaar vervoer bereikbaar zijn. “We maken hier ook ruimte voor in onze (digitale) communicatie. In 2014 lanceerden we een carpoolactie toen een kleine groep treinbestuurders aankondigde om het werk neer te leggen, net op de eerste Festivaldag. Een carpoolselfie van een volle auto leverde een gratis parkeerticket op. We sloegen hiervoor de handen in elkaar met carpool.be (van Taxistop) en BlaBlaCar.”

“Voor al onze activiteiten - dus niet alleen voor onze grote overkoepelende activiteiten (VOLTA xl of Festival van de Gelijkheid), werken we sinds vorig jaar enkel met herbruikbare drankjetons. We stimuleren onze vrijwilligers om die ook te ontlenen en te gebruiken voor hun lokale activiteiten, bijvoorbeeld tijdens een Curieus-kwis of Curieus-concert. Het is een kleine symbolische daad om zo veel mogelijk papieren drankbonnen te vervangen door herbruikbare jetons.”

Een warme buurt

Curieus lanceert eind deze lente **deelstickertjes**. “Onze vrijwilligers zullen deze verdelen en zo veel mogelijk burens overtuigen om deze op hun brievenbus te kleven. Daarmee geven mensen aan welke dingen ze willen delen met hun burens.”

Niet iedereen beschikt over alle huis- en tuinraad. Ik beschik misschien over een ladder die iemand anders niet heeft en kan

lenen, ik heb geen wafelijzer. Het is te gek om er een te kopen als ik het maar een keer in het jaar gebruik. We willen met de deelstickertjes de drempel verlagen om bij elkaar aan te bellen. Het is ook een manier om een babbeltje te doen en je burens te leren kennen. Het toont aan dat we zo veel mogelijk een positief alternatief willen bieden.

Vereenzaming, de consumptiemaatschappij en de wegwerpmaatschappij zijn geen aantrekkelijke (moeilijke) thema's. Wij proberen ze daarom op een leukere manier te benaderen met frisse projecten.”

BOZAR ging niet voor goedkoopste, maar voor de meest duurzame catering

In 2012 kreeg het Belgische kunstencentrum BOZAR het label 'ecodynamische onderneming'. Vorig jaar trokken ze de lijn van hun duurzaamheidsinspanningen door naar de catering. “Bij de zoektocht naar een leverancier was duurzaamheid doorslaggevend. We kozen niet voor de goedkoopste”, vertelt interne communicatieverantwoordelijke Geraldine Jacobs.

De vraag naar meer veggiegerechten bij de medewerkers van BOZAR groeide sterk. Het zette de organisatie aan het denken. Al vrij snel kwamen ze zo bij de stap naar duurzame catering terecht. “Dat betekende wel dat we op zoek moesten naar een nieuwe cateraar, iemand die op dezelfde lijn lag als Bozar. Het duurzaam aspect was daarbij een belangrijker criterium dan de prijs. Uiteraard moest het wel binnen ons budget passen en een kwalitatieve verbetering zijn.”

Aanbod ook duurzaam presenteren

BOZAR schreef een openbare aanbesteding uit. Ze kozen uiteindelijk voor Dauranta. “Zij pasten bij ons. Bovendien is een leverancier die vlees, vis én veggie aanbiedt, niet snel te vinden. Over de kwaliteit zijn we ook heel tevreden, al is het aanbod wat beperkter. Alles is lekker en gezond. Mayonaise maakte bijvoorbeeld plaats voor tapenade. Het gezonde aspect blijft wel moeilijk te meten. Daarom volgen we het van kortbij op. Ondertussen verlengden we het contract voor onbepaalde duur.”

Bij de duurzame gerechten horen natuurlijk ook bakjes en bekers. Ook die zijn duurzaam. "Het eten wordt in recycleerbare bakjes geleverd. In onze kantine gebruiken we zelf kartonnen bekers. We kozen verder voor fairtrade suiker en chocolademelk, en bio melkcups. Onze kantine richtten we trouwens in met gekregen of hergebruikte materialen. Een deel daarvan komt van de Kringloop-expo, een website met tweedehands tentoonstellings- en theatermateriaal. Zelf bieden we ook materiaal aan op het platform."

Volledig traject aangewezen

Chris Derudder, dagelijks bestuurder van daüranta, zag de vraag naar duurzame catering de afgelopen jaren toenemen. "Het is een goede evolutie, maar toch pleit ik voor een nog meer gestructureerde aanpak. Het is belangrijk om de mensen mee te nemen in een traject. Duurzame catering gaat verder dan enkel het eten. Het gaat ook over de kantine, de verpakking, het composteren, en ga zo maar door. Er moet een volledig verhaal aan te pas komen. Nu gaat het nog te vaak over one shots. Als het een beetje eco of bio is, zal het wel goed zijn. Nee! Toch niet als je duurzame catering conventioneel wil maken bij mensen, bedrijven en evenementen. Er is op dat gebied nog veel werk. Mij lijkt het daarom een goed idee om het thema ook binnen te brengen in het onderwijs en opleidingen. Met BOZAR zit ik regelmatig samen om het volledige traject te bekijken. Soms is het een uitdaging om iedereen mee te krijgen. Iemand die er twintig jaar werkt, heeft ondertussen heel wat gewoontes aangekweekt. Het vraagt een hele aanpassing om dat los te laten."

Geraldine Jacobs geeft toe dat het niet gemakkelijk is om alles om te gooien.

"We proberen iedereen te sensibiliseren, maar het vraagt tijd. Op sommige vlakken hebben we ook geen vat. Het kantoorgebouw is niet onze eigendom. Dingen veranderen, is dan niet simpel. "

"We zitten ook met een oud paleisgebouw. Voor sommige ruimtes zijn we verplicht om de airco aan te zetten om zo de werken te beschermen. We doen dus inspanningen waar het kan. We kopen duurzaam kantoomateriaal aan en we scoren hoog op het vlak van mobiliteit. Het openbaar vervoer wordt 100% terugbetaald en er zijn twee elektrische fietsen ter beschikking voor het personeel. LED-verlichting is de volgende stap. Langzaam maar zeker gaan we verder op ons duurzaam elan."

<http://www.bozar.be>

MVO Vlaanderen inspireert en informeert u over maatschappelijk verantwoord ondernemen vanuit een integrale benadering (people, planet en profit). We reiken u instrumenten aan om MVO nog beter te integreren in uw bedrijfsvoering, richten de spots op voorbeeldige bedrijven en laten experts aan het woord. Ook delen we met u de laatste MVO-nieuwtjes. Of u nu op zoek bent naar algemene informatie over MVO of naar een specifieke MVO-tool voor een bepaalde sector, op de website van MVO Vlaanderen vindt u het allemaal terug.

MVO Vlaanderen gaat sinds 2009 ook offline met vormingssessies. De doelstelling van deze offline-activiteiten is de inhoud van www.mvovlaanderen.be tot leven brengen en meer zichtbaarheid geven. We willen hiermee een antwoord bieden op de MVO-noden op het terrein en stappen zetten in de richting van een meer complementaire samenwerking met bestaande MVO-initiatieven. Voor meer info: www.ikmvook.be en www.mvowerkt.be.

MVO Vlaanderen is een initiatief van de Vlaamse Overheid, Departement Werk en Sociale Economie (WSE). Het Departement WSE streeft naar meer en beter werk voor iedereen in Vlaanderen. Vanuit deze context stimuleren we sociaal ondernemerschap en streven we naar een integrale benadering van MVO in Vlaanderen.

Persinformatie

Inge De Clerck - inge@mvovlaanderen.be - T. +32 (0)476 83 87 88

Algemene gegevens

MVO Vlaanderen
Koning Albert-II laan 35 bus 20, 1030 Brussel
info@mvovlaanderen.be - T. +32 (0)2 553 40 60

MVO Vlaanderen groepeerde sinds september 2014 haar online nieuwsstroom rond actuele thema's. De nieuwsberichten, praktijkvoorbeelden, interviews, columns,... biedt het nu aan in dossiers waarvan 'Duurzaamheid in facility management' de laatste is. Er zijn ook al dossiers over bijvoorbeeld nieuwe business modellen, duurzame HR en circulaire mode.